

XX. YÜZYIL BAŞLARINDA ALÂEDDİN TEPESİ'NDE BİR TARİH VE MEDENİYET TALANI

Giriş

Geçmiş sekiz bin sene öncesine uzanan Konya, yaklaşık iki asır Türkiye Selçuklu Devleti'ne payitahtlık yapmış tarihî bir şehirdir. Konya, bu denli şanlı bir geçmişe sahip olup da şehir silüetinde ne bir sur ne de tek bir burç görünmeyen Anadolu'daki yegâne tarihî şehirdir, dense yanlış olmaz. Şehirdeki tarih ve medeniyet talanı sadece şehrin dış ve iç kaleleriyle de kalmamıştır. Şehir merkezindeki birçok Selçuklu, Karamanoğlu ve

Ali IŞIK

Osmanlı nadiesi de bu talandan nasibini almıştır. Sultan Selim İmaret, Türbe Hamamı, Muvakkithane, Ulvi Sultan Mescidi ve Türbesi, Şerefeddin Türbesi⁽¹⁾, Konya Bedesteni, Nalınca Baba Türbesi, Eflatun Mescidi, Tacülvezir Külliyesi, İnceminare Mescidi ve talebe

hücreleri, vd. bunlardan ilk akla gelenlerdir.

(1) Şerefeddin Türbesi ile Ulvi Sultan Mescidi ve Türbesi günümüzde Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından asıllarına uygun biçimde yeniden inşa edilmişlerdir.

**Alâeddin Köşkü ve
Camii'nin kuzeyden
görünümü**

Bergren'in Alâeddin Köşkü ve iç kale suru fotoğrafı

Merhum İbrahim Hakkı Konyalı'nın bu hakikate dair şu tespiti oldukça ibretamizdir: "Eski eserler bakımından Konya'nın makûs bir talii [talihî] vardır. Paytaht, başşehir yapılışı Konya için felâket olmuştur. Siyasî hâkimiyet neveti [nöbeti] bir Türk kolundan başka bir Türk oruğuna [uruk; soy, sülale] geçerken iktidar mevkiine gelen ikinci siyasî teşekkül kendinden evvelki hükümdarların, siyasî teşekküllerin yaptıkları medenî eserleri kıskandıkları için ya yakıp yıkmışlar, yahut ihmalin yıkıcı tırnaklarına terk etmişlerdir."

"Karaman oğulları Selçuk siyasetine ve Selçuk eserlerine düşman idiler. Osmanlılar Karaman oğullarının ve Selçukluların Konya'sına tehlikeli bir düşman gözüyle baktıkları için eserlerini yıktılar. Yıkamadıklarını yüz üstü bıraktılar." (Konyalı 1964: 179) Cumhuriyet Döneminde de önceki dönemlerden aşağı kalınmamış; yol

açma, park yapma, kentsel dönüşüm, vb. bahaneleriyle pek çok ata yadigârı kamu yapısı ve sivil mimari örneği yok edilmiştir.

Konya'da, özellikle, son asırda yoğunlaşan tarih ve medeniyet tahribatı üzerine Selçuk Üniversitesi tarafından Mustafa Yıldırım'a bir doktora çalışması yaptırılmıştır (Yıldırım, bu tezini *Konya'da Kaybolan Türk İslam Eserleri* adıyla 2016'da kitaplaştırmıştır; Konya: Palet Yayınları). Bu bilgiyi de verdikten sonra asıl konumuz olan Alâeddin Tepesi üzerindeki talana geçebiliriz.

Geçmiş dört bin yıl öncesine uzanan bir höyük olan mezkûr tepe, adını, kuzey yamacında yer alan ve Selçuklu Sultanı Alâeddin Keykubat tarafından yaptırıldığı kabul edilen Alâeddin Camii ile aynı adlı köşkten almıştır. Şekli ovale yakın olan tepe, kuzeyden güneye 450, doğudan batıya 350 metre uzunluğunda ve 20 metre yüksekliktedir.

Her ne kadar bu yazımızın konusunu teşkil eden tepe üzerindeki talan XX. yüzyıl başlarında ise de talanın başlangıcı Alâeddin Köşkü'nün terk edildiği XVII. yüzyıla dayanır.

Selçuklu sultanlarının kışlık ikametgâhı olan köşkte, Selçuklulardan sonra Karamanoğulları beyleri, Osmanlılar zamanında da Karaman beylerbeyleri ve Konya valileri ikamet etmişlerdir. XVII. yüzyılda terk edilen köşk, yıkılmaya yüz tutunca, duvar taşlarının çeşitli yerlerde kullanılmak üzere alınmaya başlanması üzerine bazı fermanlarla bu durum önlenmeye çalışılmıştır. Divan-ı Âli tarafından 1083/1673'te Konya kadısına gönderilen bir emr-i şerifte de harem yaptırılmak amacıyla taşları

1940'larda uçaktan çekilmiş Alâeddin Tepesi'nin genel görünüşü fotoğrafı

nın alınması yasaklanmıştır. Yine aynı sene Edirne'den gönderilen diğer bir hükümde ise Şeyh Ahmet'in şehre on iki çeşme, bir kervansaray, bir mescit ve bir çifte hamam için temin edemediği mermer ve taşları, Sultan Alâeddin Saray'ından karşılamak arzusu ile emr-i şerif rica etmesi üzerine gelen cevapta, adı geçen arazinin kimsenin malı ve mülkü değilse ve binadan eser kalmayıp tamamen toprak altında kalmış ise, kâfi miktarda mermer ve taş çıkarılması ve bu bahane ile bedava olarak kimsenin taş almasına izin verilmemesi emredilmiştir. Bu emr-i şerifin tarihinden beş ay sonra ikinci vezir Musahip Mustafa Paşa'ya da yaptırdığı hayrat için lazım olan mermer ve taşların alınmasına aynı şartlarla izin verilmiştir.

Yukarıdaki tarihten üç sene sonra, yani 1676 yılında adı geçen şahısların yapmak istedikleri hayrat için bütün mahalle sakinlerinin, sarayın tamamen yıkılmış ve kapalı hiçbir yerinin olmadığına şahitlik etmeleri üzerine buradan 150 araba ve 2200 merkep yükü taş alınmış ve toplam olarak

14.750 akçe ödenmiştir (Atçeken [2009]: 164).

Merhum Konyalı da mezkûr köşke dair hatırladıklarını şöyle ifade eder: “Köşk; eski resimlere göre iç kalenin bir burcu gibi asıl surun duvarından dışarıya taşmış bir vaziyette idi. Ben bu mahallede doğup büyüdüğüm için eski durumunu biliyorum. Önünde hendek, sağında ve solunda kale duvarları vardı. Bu duvarların ve Köşk'ün alt kısmının bir taş ocağı gibi kullanıldığını da hatırlarım.”

“1907 yılında⁽²⁾ Rizo isminde bir Rum mühendisi tarafından tamir etme bahanesiyle Köşkün alt kısmı kazılmıştı. Bundan müteessir olan eyvanın ayakta kalan ikinci katı ve duvarlarının bir kısmı çökmüştür, kitabeli çinileri o vakit Konya'da Köşk civarında oturan Alman konsolosu tarafından kendi memleketine gönderilmiştir.” (Konyalı 1964: 180, 183)

Konyalı'nın belirttiği yıl, 1905-1908 yılları arasında Konya valiliği yapan M. Cevat Bey'in dönemine rastlar. Bu tarihlerde bazı şahıs ve

(2) 22 Safer 1325 [6 Nisan 1907] günü sabaha yakın müthiş bir gürültü ile eyvan yerlere serilmişti. (I. H. Konyalı'nın notu)

makamlar, binada meydana gelen tahriplerin önüne geçilmesi hususunda adı geçen validen ricada bulduklarında vali, binanın ehemmiyetsiz bir yapı olduğunu belirttikten sonra: “Merak etmeyin ben size, 200 altın lira ile daha iyisini yaptırırım” deme gafletini göstermiştir (Yıldırım 1997: 39).

XX. Yüzyıl Başlarında Konya Belediyesi'nin Alâeddin Tepesi'nde Yaptığı Tarih ve Medeniyet Talanına Kılıf Arama Girişimi

16 Mart 1911 tarihinde Konya Vilayet Meclisi Sadrazamlık makamına, özetle, padişahın özel hazinesi hesabına bir korulukla üzerinde yine padişah [V. Mehmet Reşat] için bir köşk inşası kararını arz eden aşağıdaki dilekçeyi gönderir:

Hû

Konya Vilâyeti

1

Huzûr-ı Sâmi-i Sadâret-penâhîye

Menşe’i feyzâ feyz-i Osmânî olan ve bunuñla berâber ezmine-i sâlifede dahi bir kıymet-i mahsûsa-i târihiyyeyi hâ’iz bulunan Konya şehrinin şanlı bir hisse-i iftihârî da müddet-i medîde Selçûkî pâdişâhlarına merkez-i saltanat olmasıdır. Mevki’en bir düzlük içinde izhâr-ı mevcûdiyyet iden Konya şehrinin dergâh-ı mu’allâ-yı Hazret-i Mevlânâ’dan sonra en şerefli bir mevki’i selâtin-i Selçûkiyenin ekserisine hayâtlarında mesken ve bir kısmına memâtlarında medfen olan Alâeddin Tepesidir. Bu tepe Konya zemînin-den takriben on beş metro mürtefi’ ve şark cihetinde vâki’ meşhûr sarây-ı Selçûkî harâbesile ve Sultân Alâeddin-i evvel ve sâni hazretlerinin tür-

melerini hâvî olarak şekl-i mustatilde tahmînen – otuz bir metro murabba’ında arâziden terkib eylemiştir ki ahîren Konya’ya isâle idilen Çayırbağı suyu maksemi de anın üzerindedir. Târîh-ı Osmânî’ye kemâl-i ta’alluku olan işbu peşt...-i dilârânın ...⁽³⁾ böyle hâlî bir hâlde kalmasını tecvîz itmeyen arzû-yı umûmî sâye-i meşrûtiyyetde sevgili pâdişâhımız efendimiz hazretlerle teb’a-i sâdıkalrı arasında vâsıta-i temâs ve teşerrûf olmak üzere orada Hazîne-i Hassa-i Şâhâne hesabına bir mükemmel meşcere ve üzerinde bir kasr-ı hümayûn inşası merkezinde olub esâsen saltanat-ı Selçûkiyenin hayru’l-halefi saltanat-ı seniyye-i Osmâniyye olmak itibâr-ı târihiyyesile gösterilen arzûda bir isâbet-i fevkâl’âde görülerek keyfiyyetin vesâtat-ı fahîme-i sadâret-penâhîlerle arz-ı atabe-i ulyâ idilmesi geçende in’ikâd idilen cem’iyyet-i belediyyede karâr-gir olmağla bu bâbda delâlet-i Osmânlılığın en eski müntesebâtı olan Konyalıların bu sûretle de vâye-mend-i sürûr ve mefharet buyurulması istid’âsına mücâseret eyleriz ol-bâbda emir ve fermân hazret-i veliyyü’l-emriñdir fi 15 Rebi’ü’l-evvel sene 1329 ve fi 3 Mart sene 327

Konya Vâlisi/mühür: Ârifî⁽⁴⁾
Nâ’ib/mühür: Âşir Defterdâr/mühür: ... Sâmi Tahrîrât Müdiri/mühür: Dimitraki Müftî/mühür: Esseyid Ali Rızâ Ermeni Murahassası: Dersâ’adet’de A’zâ/mühür: Ali Râmiz A’zâ/mühür: ... A’zâ/mühür: ... Koyunoğlu A’zâ/mühür: Ohannes⁽⁵⁾ (Belge Nu. 1)

(3) Mürekkap dağılması sebebiyle okunamamıştır. Yani sıra Arşiv belgelerinde okunamayan yerlerde de üç nokta (...) kullanılmıştır.

(4) Mehmet Arif Paşa (1857-1915): Adanalıdır. 1327/1909-1330/1912 yılları arasında Konya valiliği yaptı. Anıt’taki Amberreis Camii onun zamanında inşa edilmiştir (Daha geniş bilgi için bk. Konya Ansiklopedisi, C 1, s. 256-257).

(5) Günümüz Türkçesiyle:

(Belge Nu. 1)

Hü
Konya Valiliği
1
Sadrazamlığın Koruyucusunun Yüce Makamına

Feyizli kökeni Osmanlı feyzi olan ve bununla beraber geçmiş zamanlarda da özel bir tarihi değere sahip bulunan Konya şehrinin, şanlı bir övün payı da uzun müddet Selçuklu sultanlarına saltanat merkezi olmasıdır. Mevki olarak bir düzlük içinde varlığını gösteren Konya şehrinin, Hazret-i Mevlâna'nın yüce dergâhından sonra en şerefli bir mevki Selçuklu sultanlarının ekserisine hayatlarında mesken ve bir kısmına ölümlerinde metfen olan Alâeddin Tepesi'dir. Bu tepe Konya zemininden takriben on beş metre yüksek ve doğu tarafında bulunan meşhur Selçuklu sarayı harabesiyle Birinci ve İkinci Sultan Alâeddin hazretlerinin türbelerini bulundurarak, dikdörtgen biçiminde, tahminen otuz bin metre kare araziden oluşmuştur ki sonradan Konya'ya akıtılan Çayırbağı suyu maksemi de onun üzerindedir. Osmanlı tarihine tam bir ilintisi olan bu gönül süsleyen ... [eserin!] böyle boş bir hâlde kalmasını uygun görmeyen genel arzu, meşrutiyet sayesinde sevgili padişahımız efendimiz hazretleriyle sadık tebaaları arasında temas ve şereflenme vasıtası olmak üzere orada Hazine-i Hassa-i Şahane hesabına bir mükkemmel koruluk ve üzerinde padişahımız için bir köşk inşası merkezinde olup esasen Selçuklu saltanatının hayırlı bir evladı Osmanlı'nın yüce saltanatı olmak dolayısıyla gösterilen arzuda olağanüstü bir isabet görülerek durumun yüce sadrazamlığın koruyucusunun aracılıklarıyla yüce eşiğe [saraya]

Vilayet idare meclisi kararı olarak Sadrazamlığa sunulan dileğin aslında Konya Belediyesinin⁽⁶⁾ bir talebi olduğu müteakip belgeden anlaşılmaktadır. Sadrazamlık mezkûr dilekçeyi durumun araştırılması için Evkaf-ı Hümayun Nezaretine havale eder. Belge ile takip edilemese de mezkûr nezaret konuyla ilgili olarak Konya Vakıflar Müdürlüğü ile Asar-ı Atika Mü-

arz edilmesi geçende toplanan belediye meclisinde kararlaştırılmakla bu konuda Osmanlılık nişanının en eski müntesiplerinden olan Konyalıların bu suretle de sevinç ve övünçten nasiplendirilmesi dilekçesine cesaret gösteririz. Bu konuda emir ve ferman emir sahibi hazretlerindir. 16 Mart 1911

Konya Valisi/mühür: Arifi Naip/mühür: Âşir
Defterdar/mühür: ... Sami Yazı İşleri Müdürü/
mühür: Dimitraki Müftü/mühür: Es-seyyid Ali Rıza
Ermeni Piskoposu: Dersaadet'te Üye/mühür: Ali
Ramiz Üye/mühür: ... Üye/mühür: ... Koyunoğlu
Üye/mühür: Ohannes

(6) Bu sırada Konya belediye başkanı, görevini 1908 ila 1912 yılları arasında sürdürmüş Arapkirli Mustafa Efendi'dir.

zesi Müdürlüğünden mütalaa ister. Gelen mütalaalar neticesinde Evkaf-ı Hümayun Nezaretinden Sadrazamlığa gönderilen ve girişimin önlenmesini talep eden aşağıdaki dilekçede ayrıca Konya Belediyesinin Alâeddin Tepesi'nin üzerinde yaptığı hafriyatla çıkardığı müzeyyen taşları barutla parçalayarak yollara döşettiği, dahası yapacağı koruluk etrafındaki araziyi satışa çıkarma düşüncesi de gün yüzüne çıkmaktadır:

Hû

Nezâret-i Evkâf-ı Hümayûn

Tahrîrât Kalemi

Aded

Umûmî 16789

Husûsî 19

Hulâsa

Konya'da Alâeddîn Tepesi hakkında

Melfûf

Aded

Huzûr-ı Sâmi-i Cenâb-ı Sadâret-
penâhiye

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir

Konya'da kâ'in Sultân Alâeddîn Tepesi'ni dâ'ire-i belediyye karârile bir bağçe hâline ifrâğ itmek ve etrâfını satmak üzere cânib-i vilâyetden huzûr-ı sâmi-i sadâret-penâhilerine iş'âr-ı keyfiyyet olunduğu anlaşılmiş bulunan ve mahall-i mezkûruñ bağçe hâline ifrâğına değil bir taşınıñ bile yerinden kımıldamamasına müze müdiriyyetince muvâfakat olunmayacağı derkâr bulunduğundan bahs ile icâb-ı hâlin icrâsı hakkında Konya Evkâf Müdiriyyetinden vârid olan tahrîrât üzerine sebk iden iş'âra binâ'en müdiriyyet-i müşârüni-leyhâdan alınan tezkire-i cevâbiyyede mahallî belediyyesinin bu bâbdaki teşebbüsü dahâ evvelce mesmû' olması ve mezkûr tepe Konya'nın eñ şerefli ve mu'tenâ bir mahalli olmakla berâber âsâr-ı İslâmiyye-i makbû-

leden Sultân Alâeddîn Câmi'-i şerîfiyle selâtin-ı Selçûkiyye türbeleriniñ orada bulunması ve bu tepede birçok âsâr-ı atika ve makbûleniñ medfûn bulunduğu müzece ma'lûm olub sıra geldikce taharriyyât icrâsı musammem olması hasebiyle oradan bir karış yerin satılması ve hâl-i hâzırda sâbıkınıñ ta'miri asla câ'iz olmadığından men'-i müdâhale hakkında icâb-ı hâlin icrâsı Ma'ârif Nezâret-i celîlesine yazıldığı ve buranın ağaç garsı ve çiçekler yetiştirilmesi sûretiyle belediyyece tezyîninde be'is görülmez ise de hârice satılmak ve hâl ve mevkî'i tağyir idilmek gibi müdâhale niñ rehîn-i cevâz olamayacağı bildirilmiş ve bu kerre vilâyet-i müşârüniylehâ evkâf müdirliğinden vârid iden tahrîrâtda mezkûr tepeniñ meşcereye ifrâğ ve merkezine bir köşk binâ idilmesi meclis-i idâre-i vilâyetden huzûr-ı sâmi-i sadâret-penâhilerine iş'âr kılındığı fıkrasını hâvî Konya'da münteşir Merâm gazetesiniñ bir nüshası gönderildiği iş'âr ve mahall-i mezkûr Alâeddîn Câmi'-i şerîfiniñ harîmi olub sekiz ay evvel dâ'ire-i belediyyeniñ mahall-i mezkûrda hafriyyât icrâ eylediği görülmek men' idilmiş olduğu ve belediyye çıkardığı gâyet müzeyyen taşları yollara ferş idilmek üzere kırdırdığı ve dahâ evvel dahi birçok âsâr-ı târihiyye bu sûretle fedâ idilmiş ve bu taşları mahallinde parçalamak için İtalyan barutla Alâeddîn Köşkü ta'bir olunan kıymetli bir binânın münhedim olmuş idüğü ve bu def'adaki teşebbüs cami'in asırlardan beri muhafaza idilmiş olan harîmini zabt itmek ve bir kısmına üç beş ağaç dikdikden sonra biñlerce metro terbi'inde bulunan muhîtinin satılmadan ibâret bulunduğu izbâr kılınmış olmasına ve tafsilât-ı mebsûtadan müstebân olacağı vech ile belediyyeniñ bu bâbdaki teşebbüsü âsâr-ı atika nokta-i nazarından şâyân-ı tecvîz olmadığı gibi hukûk-ı evkâfî dahi

Belge Nu. 2

muhal bulunmasına nazaran Konya vilâyetine icâbı vech ile hemân o emri kat'îyye ve mü'essire i'tâ ve netîcesiniñ emir ve inbâ buyurulması kemâl-i ehemmiyetle temennî olunur olbâbda emir ve fermân hazret-i veliyyü'l-emriñdir

Fî 23 Rebi'ül-evvel sene 1329 ve

fî 10 Mart sene 1327

Evkâf Nâzırı nâmına

mu'âvin

bende

İbrâhîm Edhem⁽⁷⁾

(7) Günümüz Türkçesiyle:

Hû

Evkaf-ı Hümayun Nezareti

Yazı İşleri Kalemi

Sayı

Umumi 16789

Hususi 19

Özeti

Konya'da Alâeddin Tepesi hakkında

Eki

Sayı

Sadrazamlığın Koruyucu Hazretlerinin Yüce Makamına

Aciz bendelerinin dilekçesidir

Konya'da bulunan Sultan Alâeddin Tepesi'ni belediye yönetimi kararıyla bir bahçe hâline getirmek ve etrafını satmak üzere valilik gereğinin yüce sadrazamlığın koruyucusunun makamına durumun, yazıyla bildirildiği anlaşılmış bulunan ve mezkûr mahallin bahçe hâline getirilmesine değil, bir taşının bile yerinden kınıldamamasına müze müdürlüğüne uygun görülmeyeceği açık olduğundan bahis ile durumun gereğinin yapılması hakkında Konya Vakıflar Müdürlüğünden gelen yazı üzerine önceden gönderilen yazıya dayanılarak adı geçen müdürlükten alınan cevabi tezkirede mahallî belediyenin bu konudaki teşebbüsü daha evvelce duyulması ve mezkûr tepe Konya'nın en şerefli ve seçkin bir mahallî olmakla beraber güzellik İslami eserlerden Sultan Alâeddin Camii şerifiyle Selçuklu sultanlarının türbelerinin orada bulunması ve bu tepede birçok eski ve güzel eserlerin gömülü bulunduğu, müzece malum olup sıra geldikçe araştırma yapılması kararlaştırılmış olması hasebiyle oradan bir karış yerin satılması ve bugünkü durumda eskisinin tamiri asla uygun olmadığından müdahalenin önlenmesi hakkında gerekli durumun yapılması yüce Maarif Nezaretine yazıldığı ve buranın ağaç dikilmesi ve çiçekler yetiştirilmesi suretiyle belediyece tezyininde beis görülmez ise de harice satılmak ve durum ve mevki değiştirilmek gibi müdahalenin uygun görülmeyeceği bildirilmiş ve bu kere adı geçen valiliğin vakıflar müdürlüğünden gelen

(BOA, BEO / 3873-290443, 26 Rebiyülevvel 1329) (Belge Nu. 2)

Sadrızamlık Konya'dan gelen belgenin suretini de ekleyerek durumu Maarif Nezaretine de aksettirmiş, Evkaf-ı Hümayun Nezaretine gönderdiği aşağıdaki yazıyla da Maarif Nezaretinden gelecek mütalaa üzerine durumun tekrar değerlendirilmesini istemiştir:

*Dâ'ire-i Sadâret Tahrîrât
Kalemi Şu'be/2*

*Târîh-i Tesvîdi: 25 Rebi'ü'l-evvel
sene 329/14 Mart sene 327 [26
Mart 1911]*

*Târîh-i Tebyîzi: 26 [Rebi'ü'l-evvel
sene 329]/15 [Mart sene 327]*

Hû

*Evkâf-ı Hümayûn Nezâret-i
Celîlesine*

*10 Mart sene 327 târîhli ve
16789/19 numarolu tezkire-i aliyeye-*

yazıda mezkûr tepenin koruluğa dönüştürülmesi ve merkezine bir köşk bina edilmesi il idare meclisinden sadrazamlığın koruyucusunun yüce makamına yazıyla bildirildiği fıkrasını havi Konya'da yayımlanan *Meram* gazetesinin bir nüshası gönderildiği bildirilmiş ve mezkûr mahal, Alâeddin Camii şerifinin iç mekânı olup sekiz ay evvel belediye yönetiminin mezkûr mahalde hafriyat yapacağı görüldükçe yasaklandığı ve belediye çıkarttığı gayet müzeyyen taşları yollara döşenmek üzere kirdirdiği ve daha evvel de birçok tarihî eser bu suretle feda edilmiş ve bu taşları mahallinde parçalamak için İtalyan barutuyla Alâeddin Köşkü tabir olunan kıymetli bir binanın yıkıldığı ve bu defadaki teşebbüs camii asırlardan beri muhafaza edilmiş olan iç mekânını zapt etmek ve bir kısmına üç beş ağaç dikildikten sonra binlerce metre kare bulunan muhitini satmaktan ibaret bulunduğu yazıyla bildirilmiş olmasına ve ayrıntılı açıklanmadan açıkça anlaşılması sebebiyle belediyenin bu konudaki teşebbüsü eski eserler açısından uygun görülmediği gibi vakıflar hukukunda da imkânsız bulunmasına nazaran Konya valiliğine gereği biçimde hemen o kesin ve etkili emir verilmesi ve neticesinin emir ve bildirilmesi tam bir önemle temenni olunur. Bu konuda emir ve ferman, emir sahibi hazretlerindir.

24 Mart 1911
Evkaf Nazırı namına
Muavin
bende
İbrahim Ethem

lerine cevâbdır Konya şehriniñ eñ şerefli mevki'lerinden ma'dûd Sultân Alâ'eddîn-i Sâniñ muntazam bir câmi'i ile selâtîn-i Selçûkiden ba'zı zâtîñ türbelerini ve bir sarây harâbesini muhtevî olarak otuz biñ metro murabba'nda arâziden mürekkebe bulunan Alâeddîn Tepesi'niñ Hazîne-i Hassa-i Şâhâne hesabına bir meşcere hâline ifrâğı ve üzerine bir kasr-ı hümayûn inşâsı hakkında Konya Vilâyeti Meclis-i İdâresinden vârid olan mazbatanıñ sûreti leffen savb-ı devletlerine tesyâr ve Ma'ârif Nezâret-i celîlesiniñ mütâlâ'ası da istihsâr idilmiş vâki' olacak mülâhazât-ı aliyyeleriniñ de izbârına himmet⁽⁸⁾ (Belge Nu. 3)

Evkaf-ı Hümayun Nezaretinin görüşü üzerine Sadrazamlık, aşağıdaki yazı ile Hazine-i Hassa-i Şahane Müdürlüğünün de görüşünü ister.

*Dâ'ire-i Sadâret Tahrîrât Kalemi
Şu'be/2*

Evrâk Numerosu: 38/53

*Târîh-i Tesvîdi: 15 Cemâziye'l-evvel
sene 329/1 Mayıs 327*

*Târîh-i Tebyîzi: 16 [15 Cemâziye'l-
evvel sene 329]*

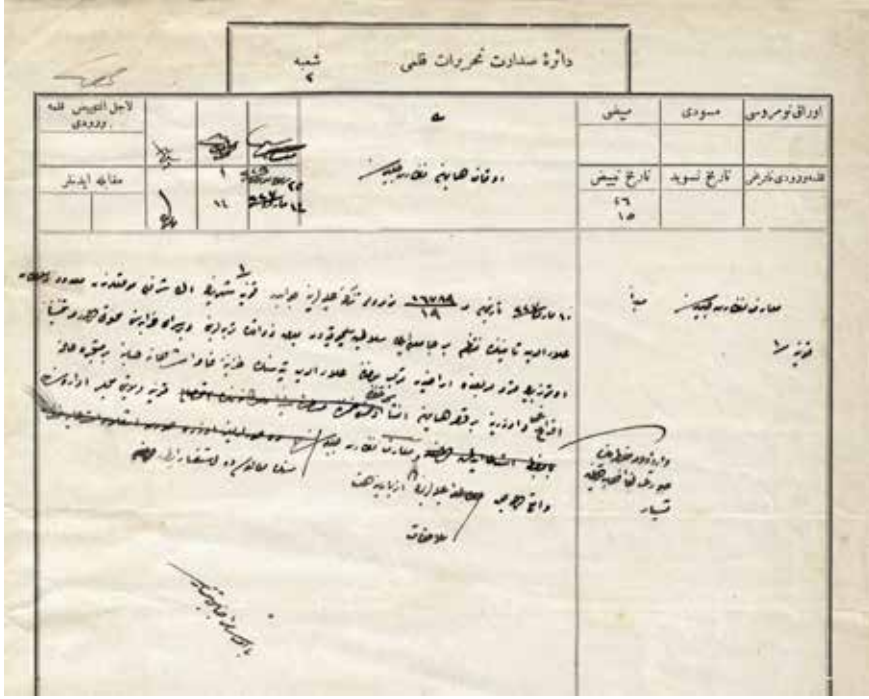
(8) Günümüz Türkçesiyle:

Sadrızamlık Dairesi Yazı İşleri Kalemi Şube/2
Müşvedde Tarihi: 26 Mart 1911
Temize Çekme Tarihi: 27 Mart 1911

Hû

Yüce Evkaf-ı Hümayun Nezaretine

23 Mart 1911 tarihli ve 16789/19 sayılı yüce tezkirelerine cevaptır. Konya şehrinin en şerefli mevkilerinden sayılan Sultan İkinci Alâeddin'in muntazam bir camii ile Selçuklu sultanlarından bazı zatın türbelerini ve bir saray harabesini muhtevî olarak otuz bin metre kare araziden oluşan Alâeddin Tepesi'nin Hazine-i Hassa-i Şahane hesabına bir koruluk hâline getirilmesi ve üzerine bir sultan köşkü inşası hakkında Konya Vilayeti Idare Meclisinden gelen belgenin sureti eklenerek devletlilerinin makamına gönderilip yüce Maarif Nezaretinin mütalaaı da istenilmiştir. Oluşacak yüce değerlendirmelerinin de bildirilmesine himmet...

Belge Nu. 3

Hû
Hazîne-i Hassa-i Şâhâne Müdiriyyet-i Aliyyesine

Konya'da kâ'in Alâeddîn Tepesi'nin Hazîne-i Hassa-i Şâhâne hesabına meşcere hâline vaz'ile orada bir kasr-ı hümayûn inşâsı Konya Vilâyeti Meclis-i İdâresinden bâ-mazbata iş'âr olunması üzerine Evkâf-ı Hümayûn ve Ma'ârif Nezâret-i celîlelerinden istifsâr-ı mütâlâ'at olunmuş idi nezâreteyn-i müşârûni-leyhâdan biriñe cevâben gelen 21 Mart sene 327 ve 26 Nisan sene 327 târîhli ve 17280/38 ve 2763/53 numarolu iki kıt'a tezkire leffen savb-ı atûfetlerine tesyâr kılınmağla me'âl-lerine nazaran vâki' olacak mütâlâ'a-i aliyyeleriniñ dahi inbâsına ve tezki-relerin îâdesine himmet⁽⁹⁾

(9) Günümüz Türkçesiyle:
Sadrızamlık Dairesi Yazı İşleri Kalemi Şube/2
Evrak Sayısı: 38/53
Müşvedde Tarihi: 14 Mayıs 1911
Temize Çekme Tarihi: 15 Mayıs 1911
Hû

Yüce Hazine-i Hassa-i Şahane Müdürlüğüne

(BOA, BEO / 3893-291961,
16 Cemaziyelevvel 1329) (Belge
Nu. 4)

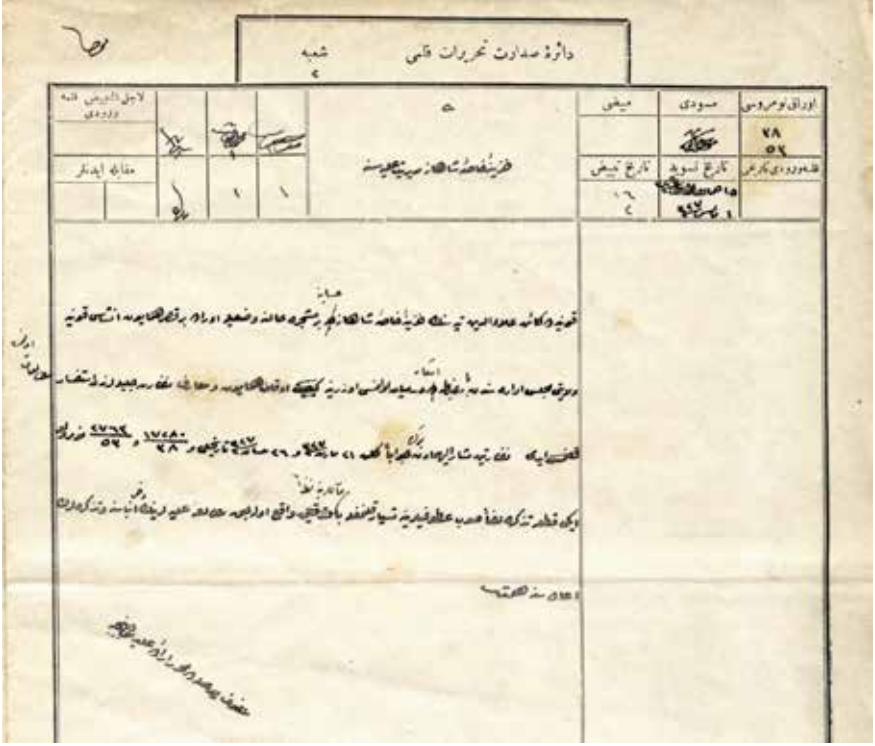
Konya Vilayet İdaresi Meclisince Sadrazamlığa bildirilen Konya belediyesinin girişimi için görüşü istenilen Maarif Nezareti, bu husustaki görüşünü aşağıdaki yazı ile Dâhiliye Nezaretine iletir:

Hû

Ma'ârif-i Umûmiyye Nezâret-i
Tahrîrât Müdriyyeti
Numero
Husûsî: 7
Umûmî: 418

Dâhiliyye Nezâret-i Celîlesine

Konya'da bulunan Alâeddin Tepesi'nin Hazine-i Hassa-i Şahane hesabına koruluk hâline getirilmesiyle orada bir sultan köşkü inşası Konya Vilâyeti İdare Meclisinden belge ile bildirilmesi üzerine yüce Evkâf-ı Hümayun ve Maarif Nezaretlerinden görüşleri sorulmuştu. Adı geçen iki nezaretten birine cevaben gelen 3 Nisan 1911 ve 9 Mayıs 1911 tarihli ve 17280/38 ve 2763/53 sayılı iki ayrı tezkire ekli olarak müdürlüğünüz makamına gönderilmekle anlamlarına nazaran oluşacak yüce değerlendirmelerinin de bildirilmesine ve tezkirelerin iadesine himmet...

Devletlü efendim hazretleri
Konya'da Sultân Alâeddîn Tepe-si'nin dâ'ire-i belediyye karârile bahçe hâline ifrâğ idilmek ve etrâfı satılmak üzere bulunduğ u haber alındı mezkûr tepe Konya'nın eñ ehemmiyyetli ve şerefl i bir mahalli olduğ u gibi Sultân Alâeddîn'in âsâr-ı atîka-i İslâmîyye nokta-i nazarından gâyet makbûl bir câmi'-i şerîfi ile selâtîn-i Selçûkiyyenin türbesi orada mevcûd olmak ve bununla berâber mezkûr tepede birçok âsâr-ı atîka ve nâdireniñ medfûn bulunduğ u şimdîye kadar çıkanlarla müsbet olup bunların sırası geldikde taharrî ve ihrâcî musammem bulunmak haseb ile oradan bir karış yerin bile satılması câ'iz olmadıgına mebnî teşebbûsât-ı vâkanîniñ men'i için vilâyete teflîgât îfâsınıñ savb-ı âli-i nezâret-penâhîlerine inbâs ile berâber bu işe hem müzenin hem de Evkâf-ı Hümâyûn Nezâret-i celîlesiniñ alâkadâr bulunduğ una binâ'en nezâret-i müşârûni-leyhâya da ma'lûmât i'tâsı müze mü-

diriyyetinden iş'âr idilmiş ve icâbî icrâ kılınmış olmağ la ol-bâbda emir ve fermân hazret-i men lehü'l-emriñdir

Fî 21 Rebi'ü'l-evvel sene 329 ve fî 10 Mart sene 327

Ma'ârif-i Umûmiyye Nâzırı

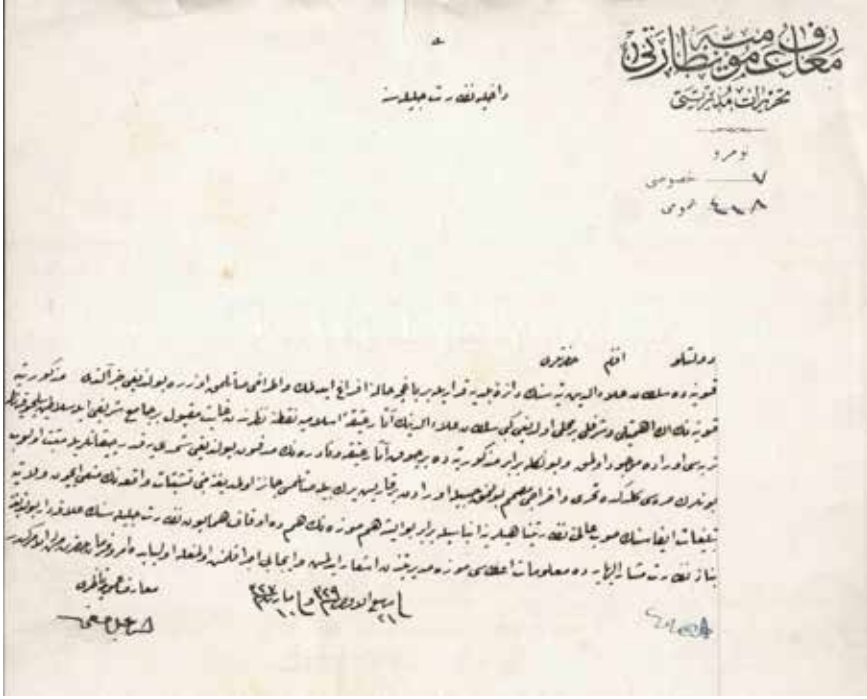
İsmâ'il Hakkı⁽¹⁰⁾ (Belge Nu: 5)

(10) Günümüz Türkçesiyle:

Hü
Maarif-i Umumiye Nezareti
Yazı İşleri Kalemi
Sayı
Hususi: 7
Umumi: 418

Yüce Dâhiliye Nezaretine

Devletli efendim hazretleri
Konya'da Sultan Alâeddin Tepesi'nin, belediye yönetimi kararıyla bahçe hâline getirilmek ve etrafı satılmak üzere bulunduğ u haber alındı. Mezkûr tepe Konya'nın en önemli ve şerefl i bir mahalli olduğ u gibi Sultan Alâeddin'in, İslami eski eserler açısından gayet makbul bir camii şerifi ile Selçuklu sultanlarının türbesi orada mevcut olmak ve bununla beraber mezkûr tepede birçok nadir ve eski eserin medfun bulunduğ u şimdîye kadar çıkanlarla sabit olup bunların sırası geldikçe araştırılıp çıkarılması kararlaştırılmış olması hasebiyle oradan bir karış yerin bile satılması uygun olmadığına dayanılarak girişilen olayın önlenmesi için valiliğ e tefligat yapılmasının yüce nazırlığın koruyucusunun makamlarına bildirilmesiyle beraber bu işe hem müzenin hem

Belge Nu. 5

Görüşü istenilen bütün nezaret ve kurumların düşüncelerini özetleyen aşağıdaki telgraf emri Dâhiliye Nezaretince Konya Valiliğine gönderilerek talana son verilmesi istenir:

Dâhiliye Nezâreti Muhâberât-ı Umûmiyye Dâ'iresi Şu'be 3/233

Evrâk Numerosu: 7

Târih-i Tesvîdi: 12 Mart sene 327

Târih-i Tebyîzi: 13 [Mart sene 327]

Konya Vilâyetine

“Hulâsa”

(Âsâr-ı atıkanın tahrîbden vikâyesi hakkında telgraf 1)

Konya'da kâ'in Sultân Alâeddîn

de yüce Evkaf-ı Hümayun Nezaretinin alakadar bulunduğu binaen adı geçen nezarete de malumat verilmesi müze müdürlüğünden bildirilmiş ve icabı yapılmış olmakla o konuda emir ve ferman emir sahibi hazretlerindir.

22 Mart 1911
Maarif-i Umumiye Nazırı
İsmail Hakkı

Tepesi dâ'ire-i belediyye karârile bir bağçe hâline ifrâğ idilmek ve etrâfındaki arâziniñ satılmak istenileceği ve hattâ bu bâbda vilâyet-i behiyyelerinden makâm-ı sadâret-i uz mâya mürâca'at vukû' bulduğu ve dâ'ire-i belediyyece oralarda hafriyyât icrâ idilerek çıkarılan müzeyyen taşlarıñ barutla parçalanarak yollara ferş idildiği ve barutuñ te'sîrile Alâeddîn nâmındaki kıymetli bir köşkün münhedim olduğu iş'aret-i vâk'adan anlaşıldığından bahs ile âsâr-ı atıka ve hukûk-ı evkâf nokta-i nazarından şâyân-ı tecvîz olmayan teşebbüsât ve tahrîbât-ı vâk'aya nihâyet virilmesi hakkında ba'zı ifâdâtı hâvî Evkâf-ı Hümayûn Nezâret-i celîlesinden alınan tezkireniñ sûreti leffen savb-ı vilâyete gönderilmişdir münderecâtına ve âsâr-ı atıkanın muhâfaza-i mevcûdiyyeti vakfa dâ'ir evvel ve âhir vukû' bulan tebligâta nazaran iktizâ-yı hâlin ifâkeyfiyyetiñ inbâstına himmet buyurulması bâbında

Tebyîz⁽¹¹⁾ (Belge Nu: 6)

(11) Günümüz Türkçesiyle:

داخلیہ نظارتی مخابرات عمومیہ دائرہ				میں	سہولت	اورانی نومبر
لاہل القیس طہ				مطرح	۶	۷
دوروی	۶۴			تاریخ تیس	تاریخ سود	تاریخ تیس
معاہدہ ایسٹر		۶۴	۱۴	۱۴	۱۴	۱۴
<p>فہرستہ فہرستہ... (Handwritten text in Urdu)</p>				<p>(Handwritten text in Urdu)</p>		

(BOA, DH.ID. / 129-1,
01 Cemaziyelevvel 1330)

Hiyanet Üstüne Hiyanet

Aynı günlerde dönemin Konya belediyesinin hıyaneti bununla da kalmaz. Konya'nın hayırlı (!) evlatları Alâeddin Tepesi üzerinde yaptıkları kazılarla çıkarttıkları abide mesabesindeki üstü yazılı

koca koca taşları taşçılara satarlar. Bu konuda da sözü yine arşiv belgelerine bırakıyoruz.

Alâeddin Tepesi'nden çıkarılan kırk elli kadar tarihî sanat eserinin taşçılara parçalattırılarak nakledildiği Konya Evkaf Müdürlüğünün Evkaf-ı Hümayun Nezaretine ihbarı üzerine anılan nezaret de 06 Nisan 1911 tarihinde Dâhiliye Nezaretini durumdan haberdar eder (Belge Nu. 7).

Konya Maarif Müdürlüğünün de aynı minvaldeki ihbarı üzerine Maarif Nezaretine de 12 Nisan 1911 tarihli dilekçesiyle Dâhiliye Nezaretini bilgilendirir (Belge Nu. 8).

Aynı konuda Evkaf-ı Hümayun Nezaretinin Dâhiliye Nezaretine gönderdiği 15 Nisan 1911 tarihli ikinci dilekçe ise tam bir ibret vesikasıdır. Önemine binaen bu dilekçeye aynen yer veriyoruz (Belge Nu. 9):

Hû

Nezâret-i Evkâf-ı Hümayûn
Tahrîrât Kalemi
Dâhiliyye Nezâret-i Celîlesine

Dâhiliye Nezareti Genel Haberleşmeler Dairesi
Şube 3/233

Evrak Sayısı: 7

Müsvedde Tarihi: 25 Mart 1911

Temize Çekme Tarihi: 26 [Mart 1911]

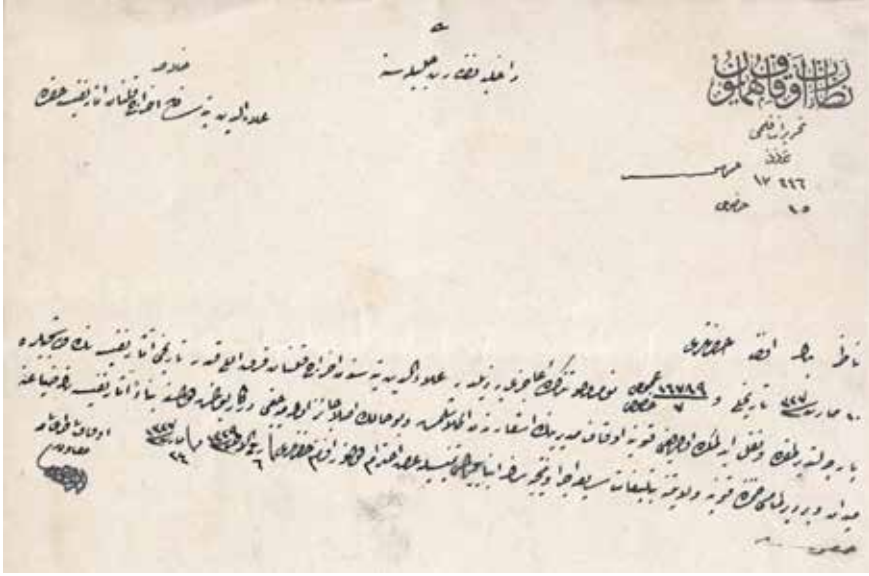
Konya Valiliğine

"Özeti"

(Eski eserin tahripten korunması hakkında telgraf 1)

Konya'da bulunan Sultan Alaeddin Tepesi belediye yönetimi kararıyla bir bahçe hâline getirilmek ve etrafındaki arazinin satılmak istenileceği ve hatta bu konuda değerli valiliklerinden yüce sadrazamlık makamına müracaat vuku bulunduğu ve belediye yönetimince oralarda hafriyat yapılarak çıkarılan süslemeli taşların barutla parçalanarak yollara döşendiği ve barutun tesiriyle Alâeddin namındaki kıymetli bir köşkün harap olduğu vakanın bildirilmesiyle anlaşıldığından bahis ile eski eserler ve vakıflar hukuku açısından uygun olmayan girişimler ve yıkım olayına son verilmesi hakkında bazı ifadeleri havi yüce Evkaf-ı Hümayun Nezaretinden alınan tezkirenin sureti eklenerek valilik makamına gönderilmiştir. İçindekilere ve eski eserlerin varlığının korunması, vakfa dair önce ve sonra vuku bulan tebligata nazaran durumun gereğinin yapılmasına, durumun yazıyla bildirilmesine himmet buyurulması hususunda...

Temize çekilmiştir.

Belge Nu. 7

Belge Nu. 8

Hulâsa
Konya'da Sultân Alâ'eddîn Tepesi
hakkında

Aded
Umûmî: 17911
Husûsî: 18

Nâzır bey efendi hazretleri

Muhâberât-ı Umûmî Dâ'iresi
Üçüncü Şu'besi ifâdesiyle vârid olan
27 Mart sene 327 târîhli ve 37037/5
umûmî/hususî numarolu tezkire-i
aliyye-i nezâret-penâhileri cevabıdır
Konya'da kâ'in Sultân Alâ'eddîn Te-

pesi hakkında Evkâf müdiriyyetle-
rinden vâki' olan iş'ârât hukuk-ı
evkâfiñ muhâfazası ve âsâr-ı atıka-
nıñ sıyâneti maksadına müstenid
olub evvelce de yazıldığı üzere işbu
tepede birçok âsâr-ı atıka ve makbû-
leniñ medfûn ve müzece sırası geldik-
ce taharriyyât icrâsı musammem
olarak ağaç garsı ve çiçekler yetiştiril-
mesi suretiyle belediyece tezyînin-
de be'is görülemezse de hâl ve mev-
ki'iniñ tağyîri câ'iz olmadığı Müze-i
Hümâyûn Müdiriyyetiniñ cümle-i
iş'ârından olmasına ve mezkûr tepe-

den ihrâc kılınan âsâr-ı nefiseden taşçılara parçalatılmakda ve nakledilmekte olduğu 24 Mart sene 327 [06 Nisan 1911] târihli ve 17446/15 umûmî/hususî numerolu tezkire-i âcizide beyân olunan kırk elli parça kadar büyük ve yazılı taşların belediyece Hüseyin Efendi nâmında bir taşçıya satılmış olduğu Evkâf Müdiriyyetiniñ işâr-ı âhîrinden anlaşılmasına nazaran âsâr-ı atika hakkında revâ görülen bu mu'amele müdiriyyetiñ işâr-ı keyfiyyet hususundaki isti'câliniñ muhikk olduğunu te'yid eylemekde ve mezkûr tepeniñ müze müdiriyyetiniñ ifâdesi vechile ağaç ve çiçek garsiyle tezyîni kâbil ise de inşâ'at muvâfık olamayacağı derkâr bulunmakta olmasile men'-i inşâ'at hakkında vilâyet-i müşârünileyhâya evâmir-i lâzime itâsı husûsuna himem-i aliyye-i nezâret-penâhileriniñ masruf buyurulması temennî olunur efendim hazretleri fi 15 Rebî'ül-âhir sene 329 ve fi 2 Nisan sene 327

Evkâf Nâzırı nâmına
Mu'âvin

Edhem⁽¹²⁾

(12) Günümüz Türkçesiyle:

Hü
Evkaf-ı Hümayun Nezareti
Yazı İşleri Kalemi
Yüce Dâhiliye Nezaretine

Özü
Konya'da Sultan Alâeddin Tepesi hakkında

Sayı
Genel: 17911
Özel: 18

Nâzır bey efendi hazretleri

Umumi Muhaberat Dairesi Üçüncü Şubesi ifadesiyle ulaşan 09 Nisan 1911 tarihli ve 37037/5 genel/özel sayılı nazırlığın koruyucusunun yüksek dilekçeleri cevabıdır. Konya'da bulunan Sultan Alâeddin Tepesi hakkında [Konya] Vakıflar Müdürlüğünden gelen yazılar, vakıflar hukukunun muhafazası ve eski eserlerin korunması maksadına ilişkin olup evvelce de yazıldığı üzere bu tepede birçok eski ve değerli eserin toprağa gömülü olduğu müzece sırası geldikçe araştırılma yapılması kararlaştırılmış olarak ağaç dikilmesi ve çiçekler yetiştirilmesi suretiyle belediyece tezyininde beis görülemezse de hâl ve mevkiinin değiştirilmesi uygun olmadığı. Müze-i Hümayun Müdürlüğünün yazıları cümlesinden olmasına ve mezkûr tepeden çıkarılan güzel sanat eserlerinin taşçılara parçalattırılmakta ve nakledilmekte olduğu 06 Nisan 1911 tarihli ve 17446/15 genel/özel sayılı acizlerinin dilekçesinde beyan olunan kırk elli parça kadar büyük ve yazılı taşın belediyece Hüseyin Efendi nâmında bir taşçıya satılmış olduğu Vakıflar Müdürlüğünün önceki yazılarından anlaşılmasına nazaran eski eserler hakkında revâ görülen bu muamele, müdürlüğün durumun bildirilmesi hususundaki aceleciliğinin doğruluğunu teyit eylemekte ve mezkûr tepenin müze müdürlüğünün ifadesi üzerine ağaç ve çiçek dikilerek süslenmesi kâbil ise de inşaat uygun olamayacağına aşikâr olmasıyla inşaatın yasaklanması hakkında adı geçen valiliğe gerekli emirlerin verilmesi hususuna

(BOA, DH.ID / 129-1, Cemazi-levvel 1330/18 Nisan 1912)

Alâeddin Tepesi'nde, üstelik şehrin belediyesince, acımasızca yapılan tarih tahribatı bu emirle önlenmiştir önlenmesine de artık çok geçtir. Tepe, kâmilten temizlenmiş (!), maziye dair en ufak bir kalıntı bırakılmamıştır.

Sonuç

Dersaadet'ten gönderilen bütün yazılara göre XX. yüzyılın hemen başında Konya Belediyesinin Alâeddin Tepesi üzerinde bir tarih ve medeniyet tahribatı yaptığı gün gibi apaçıktır. Son tahlilde belediyenin, tepayı ağaçlandırıp ortasına bir de sultan köşkü yaptıрма girişimi, yaptığı tahribatı gizleyecek bir kılıf olsa gerektir. Dönemin Konya Vakıflar ve Maarif müdürlüklerinin cesaretli ve hayırhah duruşu belediyenin hıyanetini gözler önüne serdirmiştir.

O zamanki Konya Belediyesi'nin bu hıyaneti geç kalınmakla birlikte önlenmiş olsa da ilerleyen yıllardaki şehir yöneticilerinin de Alâeddin Tepesi üzerindeki emellerinin değiştiği söylenemez. Nitekim 1941 yılında yaptırılan Alâeddin Tepesi kazıları, Konya İmar Müdürlüğü'nün tepe üzerinde, bazı yeni binaların kurulmasını düşünmesi üzerine başlamıştır. Zamanın belediye idarecileri Alâeddin Tepesi'ni uluorta bir tepe kabul edip, eski bir yerleşme yeri olamayacağını ileri sürüyorlardı. Kazı heyeti tepe üzerinde ilk yaptığı yüzey araştırmalarında elde ettiği dokümanlara dayanarak, buranın bir höyük olacağını kesin olarak ilgililere bildirmiştir (Akok 1975: 217).

gerek anılan inşaatın gerek yapılan araştırmanın yasaklanması lüzumu Maarif ve Evkaf-ı Hümayun yüce nezaretlerinin yazılı cevapları üzerine tebliğ olunur. O konuda...

Ancak Konya Belediyesinin 1946-1970 tarihleri arasında Alâeddin Tepesi ve çevresi üzerine odaklanan, orduevi, sinema, halkevi, evlendirme ve düğün salonu, çay bahçeleri, ağaçlandırma-sulama ve zemin tesviye projeleri, asfalt-bordür döşeli araç ve yaya yolları düzenlemeleri ile Alâeddin Tepesi çevresinde kent içi ring niteliğindeki araç yolu geçkisi gibi yoğun imar ve altyapı faaliyetlerinin varlığı, 1941 yılında gerçekleştirilen arkeolojik araştırma sonuçlarının dikkate alınmadığını düşündürmektedir. Nitekim söz konusu projelere ek olarak, 1990 yılında Konya Belediyesi tarafından Alâeddin Tepesi çevresinde ring oluşturan hafif raylı sistem geçkisine ilişkin projenin, Konya Koruma Kurulu'nun olumsuz görüş ve kararlarına rağmen faaliyete geçirilmesi, kentsel bilgi birikim sürecinin temel kaynak alanı niteliğindeki arkeolojik miras varlığının -tamamen- gözden çıkarıldığını ortaya koymaktadır (Özcan-Yeni-ce 2008: 5).

Kaynakça:

- AKOK, Mahmut (1975), "Konya Şehri İçindeki Alâeddin Tepesinde Türk Tarih Kurumu Adına Yapılan Arkeolojik Kazıların Mimari Buluntuları", *TTK Belleten*, C XXXIX, S 154 (Nisan 1975), s. 217-224.
- ATÇEKEN, Zeki ([2009]), "Arşiv Belgelerine Göre Alâeddin Köşkü", *Konya Ansiklopedisi*, C I, s. 163-164.
- ERAVŞAR, Osman ([2009]), "Alâeddin Köşkü'nün Arkeolojik ve Sanatsal Değeri", *Konya Ansiklopedisi*, C I, s. 164-166.
- KONYALI, İbrahim Hakkı (1964), *Âbideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, Konya: Yeni Kitap Basımevi.
- ÖZCAN, Koray-M. Serhat YENİCE (2008), "Arkeolojik Mirasın Sürdürülebilirliği: Koruma-Geliştirme Stratejileri İçin Bir Yöntem Önerisi Konya Alâeddin Tepesi, Türkiye Örneği", *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, C 5, S 1, s. 1-16.
- YILDIRIM, Mustafa (1997), "Konya'da Son Asırda Kaybolan Bazı Türk Yapıları", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı Türk İslam Sanatları Bilim Dalı*, (Doktora Tezi), Konya.
- ZOROĞLU, Levent K. ([2009]), "Alâeddin Tepesi", *Konya Ansiklopedisi*, C I, s. 168-170.